

पञ्च

पूर्णाङ्क १८/२०३६-फागुन-चैत मूल्य २।५०

नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालय - पुस्तकालय

हिसा

(त्रैमासिक साहित्यिक प्रकाशन)

सम्पादक—उद्धव चोइटा

सम्पादन कार्यालय : ५१२२ चोइटाश्रम, विशाल नगर, काठमाडौं

पत्र व्यवहार :— पो. व. नं. ३०१८ गोस्वरा हुलाक, काठमाडौं

वर्ष-४] २०३६ फागुन-चैत (१६८३-मार्च-अप्रिल) [अङ्क-६

कविता

भीम खरेल	यात्रा	७
टी. आर. विश्वकर्मा	दुई कविता	१४
उद्धव चोइटा	मान्छे खुल्दछ मान्छे भै	२४

कथा

गनप्रसाद कौडिन्य	कथाको कथा	६
सारदा कोइराला	उल्ले	२०

लेख : निबन्ध

खिलबहादुर भाबुक	माधव धिमिरे ज्यू संग	१५
रामलाल अधिकारी	नेपाली नाटकको पृष्ठभूमि	२५

अन्य सन्मन्

पाठक सभा	(पाठक प्रतिक्रिया)	१
पुस्तक पत्रिका परिचय (संजीवनी / प्रेरणा)		४
बाल : संसार	(बालकथा)	५
रमाइलो चौतारी	(टिपन टापन)	२६
हाम्रो पृष्ठ	(सम्पादकीय)	३१

संरक्षकहरू

श्री कालिका प्रसाद शर्मा अर्याल
श्री सुधा सुवेदी
श्री केदार प्रसाद रिजाल

सल्लाहकारहरू

श्री कालिका प्रसाद अर्याल
श्री सुशीलकुमार दुङ्गेल
उ. प्रा. श्री कृष्ण गौतम

व्यवस्थापक

व्यवस्थापन समिति

६-१ १२

पाठक सभा

(यो हाम्रो सामयिक दर्पण स्तम्भ हो -सं.)

नियमित प्रकाशनको सन्तुष्टि

सम्पादक ज्यू,

दमनाको नियमित पाठको हैसियतले प्रत्येक अङ्क किनी पढने गर्दछु । आज सम्मको दमनाको प्रकाशनको नियमितता तर्फ जति सन्तोषपूर्ण छु । त्यति नै स्तरपूर्णताको अभाव अझै खटकी रहेको पनि कता कता अनुभव गरिरहेको छु । यसका कारणहरूमा केही आर्थिक लगानि तथा अपेक्षाकृत समय र श्रमको खर्च पनि नपुगेको अनुभव मैले गरेको छु । जेहोस् केही न केही गरौंला ढिलो या चाँडो, साहित्य क्षेत्रमा दमनाको पनि गरिमापूर्ण तथा सर्व सर्चित स्थान एकदिन अवश्य खडा हुनेछ यदी सम्पादकले हरेस नखाइ अफ वढी समय श्रम र आर्थिक लगानि तर्फ जोड दिएमा, भन्ने मलाई लागेको छ । पूर्णाङ्क १५ र १६ लाई संयुक्ताङ्कको रूपमा प्रकाशन गरेर पनि आयतन र समाविष्ट रचनाहरूको आधारमा भन्ने हो भने, अझै दमनाले अपेक्षाकृत स्तरपूर्णताका आधारहरूलाई स्थायी रूपमा बलियोसंग समात्न सकेको देखिंदैन । आगामी अङ्कहरू गताङ्कहरूको तुलनामा केही सन्तोष दिनसक्ने सामग्रीहरू लिएर देखापर्न सक्नु यही नै मेरो हार्दिक शुभेच्छा छ ।

विजय सागर, धरान

सम्पादकज्यू,

पूर्णाङ्क १४ र १५-१६ (संयुक्ताङ्क) हेर्ने मौका पाएँ र त्यसवारे केही कुराहरू भनिहाल्न पनि मत लागेको छ ।

पूर्णाङ्क (१४ र १५, १६) मा प्रस्तुत कविताहरू विज्ञ पाठकका आँखामा उत्कृष्ट ठहरिनेछन् । 'बूढी युवती' ले आधुनिक फोस्रो चहलपहललाई व्यङ्ग्य गर्न सक्षम भएको पाउँदा निकै खुशी लागेको छ । पूर्णाङ्क १४ का कथाहरूमा आ-आफ्नै वैशिष्ट्य भेट्न सकिन्छ । 'नौलो-अन्तिम' र 'प्रेम विवाह' एउटै

दमना/१

पूर्णाङ्क १५/०३६

विषयवस्तुलाई लिएर लेखिएका कथाहरू हुन् । ती दुवैले एकातिर आजको उन्नतिको अगाडि मानवीय शक्ति कति जटील बन्न पुगेको छ भन्ने कुरालाई स्वीकारेका छन् भने अर्कोतिर ति जटिलताहरूलाई समासाध्यिक मोड दिनु पर्ने माथि जोड गरेका पनि छन् । '... .. ले थिचिएको जीवन' ले आजको मानव उन्नतिको ढोङमा आफ्नो उब्जासलाई कतिसम्म विकट रूपले प्रस्वासमा अल्माउन परिरेको छ (मान्छेलाई) भन्ने कुरा प्रस्टयाएको छ । वास्तव । हाम्रो देशका प्रत्येक भान्सा भान्साले यस्तै यथार्थलाई पस्केर हाम्रो सामु राखिदिएका छन् । समष्टिमा तिनले आजको जटील समाज भित्रका पनि अझ बुझि नसक्ने जटिलतालाई औल्याएका छन् ।

संस्मरण, लेख, निबन्धहरू पनि प्रेरणा प्रदायक तथा उत्कृष्ट नै छन् । अनि 'रमाइलो चौतारी' बारे केही भन्नु छ- "एउटा सन्देश" को चार लाइनले कुनैपनि सोचनशील मनलाई तानेन होला भन्न सकिन्न । वास्तवमा आजका प्रत्येक सज्जनले यसरी नै आदर्श सन्ध्यालाई बुझ्ने बुझाउने हो र त्यसको अनुसरण गर्ने हो भने, अवश्य पनि हाम्रो इज्जत गुम्ने छैन र हामीलाई अथवा हाम्रो आदर्शलाई नलत्याउने गरी हामी आफ्नो कार्य क्षेत्रमा उन्नत पाउने छौं र सक्छौं पनि !

'रमाइलो चौतारी' का रचनाहरू त्यति रमाइला लागेनन् । सम्भव भएसम्म त्यस स्तम्भमा त अचारको काम गर्ने खालका रचनाहरू समावेश गर्न ठीक पर्ला कि ? 'खुर्सानी' यसले कहिल्यै ठीक गर्दैन तर त्यो नभए पनि स्वाद आउँदैन । यसको मतलब अझै विभिन्न खालका सामग्रीहरू यसमा समावेश गर्नु पर्छ । 'रमाइलो चौतारी' मा त एकछिन वसेर जे पनि भन्न पाउनु पर्ने हो, एकैछिन भएपनि मन त हल्का हुन्छ ! कसो ? कि अ पठरो पर्ला सम्पादक ज्यू ??

'दमना' ले लेखकहरूलाई यथाशक्य पारिश्रमिक दिने निर्णय गरेको थाहा पाउँदा खुशी र दुःख दुवै लागेको छ ।

हुन त निर्णय रात्रै हो। तर पारिश्रमिकको मारमा परेर पत्रिका-
काले नै गुप्तवासको सजाय चाहिँ भोग्नु नपरोस् ! सच्चा
अर्थमा साहित्य पेशा हुन सक्तैन अनि पेशेवार साहित्य त्यति
उत्कृष्ट नै हुन्छ भन्न पनि सकिंदैन यसको मतलब धाक नसम्मियोस्
अनि कसैलाई मर्का पर्छ भने अड्चन पनि नबनोस् ! गाँस
वासको मारले रुमल्लिनु पर्दा कसैले आःनो सिर्जनात्मक प्रति-
भालाई तिलाञ्जलि दिनुपर्ने हुन्छ भने, वरु त्यस्तालाई भरथेग
गरिदिनु हाम्रो कर्तव्य हुन आउँछ। रचना वेचेर वेचिंदैन न
किनेर किनिन्छ नै। रचना वेच्ने किन्ने प्रकृया चलाउनु नै
साहित्यको स्वच्छतामा दाग लगाउनु हो- भन्ने मलाई लाग्छ।
कसैले बुझ्छन् बुझ्दैन मेरा आकाशिएका कुरालाई !

हो, हौशला र प्रेरणा भन्ने कुरा सबैलाई चाहिँन्छ तर
वालुवामा पाती चाँहि नहोओस् अनि 'दमना' ले पारिश्रमिकको
मारमा परेर पुनः गुफा पस्नु नपरोस् !

सुश्री हरिकला अधिकारी-ठमेल, काठमाडौं
(हामीले पनि प्राप्त भएसम्मका तिता मीठा प्रतिक्रिया-
हरू र सुझावहरूलाई यथास्थितिमै प्रकाशन गर्ने र सम्भव
भएसम्म छिटै नै सकारात्मक रूप दिने चेष्टा पनि गरेकै छौं। -सं.)

दमनाको सूचना

प्रकाशनाथ पठाइने वा दिइने कुनै
पनि सामग्रीहरू कागजको एकापटि मात्र प्रष्ट र सफा अक्षरमा
लेखिएको हुनुपर्दछ। कुनै पनि गद्य रचनाहरू बढीमा चार पेजको
मात्र हुनु पर्दछ। अन्यथा स्वीकार गर्ने छैन। हामीवाट स्थापित
स्तम्भहरूलाई नियमितता दिइ सहयोग गरिदिनु हुन पनि सादर
अनुरोध गर्दछौं। अस्विकृत रचनाहरू कुनैपनि हालतमा फिर्ता हुने
छैनन्।

हामीलाई छोटो छोटो- कथा, लेख, निवन्ध, स्मरणहरू र
नाटकहरू सँगै खाँचो परि रहने छन्। क्याम्पस स्तरका पाठ्यांस
सित मेलखाने खालका नेपाली रचनाहरू पनि पठाइ सहयोग गर्न
सक्नु हुनेछ।

पत्र व्यवहार—पो. ब्र. नं. ३०१८ गोस्वारा हुलाक काठमाडौं।

पुस्तक / पत्रिका - परिचय

संजीवनो - नेपाली साहित्यिक मासिक

वर्ष-५ अङ्क-२-५ (२०३६ असोज-पुस) पृष्ठ २० मूल्य १/५०
सम्पादिका एवं प्रकाशिका-श्रीमती मिठाईदेवी शिश्वकर्मा, इन्द्रचोक

हामीलाई प्राप्त उक्त ३ प्रकाशनलाई सरसर्ती हेर्दा प्रकाशित कुनै पनि रचनाहरू नाक चेष्ट्याउनु पर्ने खालका र त्यति सस्ता देखिएनन् । समग्ररूपमा रचनाहरूको तौल लिदा माथव भंडारी, हिरण्यलाल श्रेष्ठ र खिलबहादुर भावुकको नै मात्र अलिकति बजनदार पाइयो । त्यसपछि भारतका वियोगीहरिको “सवैया एकै प्राण” नामक नाटकको प्रकाशनले केही थप स्तरवृद्धि गरेको अनुभव हुन्छ । तर कविता तर्फ-टी. आर. विश्वकर्मा, अंगुरवादा जोशी, भैरवनाथ रिमाल लगायत सबैका राम्रै छन् । २० पेजमा सीमित गरीएको पत्रिका भएपनि १/५० मूल्य त्यत्तिको चर्को लागेन । तर कथा साहित्य र अन्य लेख निबन्धहरूलाई उपेक्षा गरेझैं देखिन्छ । किनभने कुनै पनि अङ्कमा पढन पाइएन कथाहरू साथै प्राप्त नभएर होकी ? होभने पछि पढन पाइएला की ? जेहोस् आगामी अङ्कहरू चाहिँ नून नभएको तरकारी जस्तो भने अवश्य हुँदै होला भन्ने आशा लिन्छौं । सम्पादन कलामा भने अझै प्रविणता हासिल नभैसकेको जस्तो कटाकता महसुस हुन्छ ।

प्रेरणा-नेपाली साप्ताहिकको प्रवेशाङ्क

उक्त साप्ताहिक (विचार प्रधान ?) को सम्पादन र प्रकाशन पनि श्रीमती मिठाईदेवी विश्वकर्माबाट भएको छ । प्रमुख सल्लाहकार श्री टि. आर. विश्वकर्माको परामर्शमा सम्पादित एवं प्रकाशित प्रेरणा साप्ताहिकको प्रकाशन स्वागत योग्य नै छ । सम्पादित सबै सामग्रीहरू एकपटक पठनीय नै छन् । प्रेरणाको आफ्ना सबै पाठकहरूलाई जीवन्त राम्रा राम्रा प्रेरणाहरू र संजीवनी दिइरहन सकोस् । यही नै हाम्रो सदिच्छा छ । —चौइटा

दमना/४

पूर्णाङ्क १८/०६६

बाल : संसार

(यो स्तम्भ स-साना भाइ बहिनीहरूको बौद्धिक मनोरञ्जन खातिर-सं)

बालकथा

जिद्दी गर्नाले हानि

—उद्भव चौइटा

मेरा पशारा भाइ बहिनीहरू हो ! आज म तिमीहरूलाई हिजोको जस्तै अर्को नयाँ र रमाइलो कथा सुनाउँन लागि रहेको छु । ध्यान दिएर सुन । यो कथा मैले भनिसकेपछि तिमीहरूले के के सिक्यौ, के के जान्यौ मैले सोधेपछि बताउन सक्नु पर्छ अनि नचाहिँदो कुरामा जिद्दी गर्नाले कस्तो फल मिल्दो रहेछ थाहा पाउने छौ भाइ बहिनीहरू हो कथाको नाउँ छ “जिद्दी गर्नाले हानि” ल सुन अब ध्यान दिएर ।

धेरै धेरै युग अगाडिको घटना हो भाइ बहिनीहरू हो ! त्यति बेला यो संसारमा कहिँ पनि कोही पनि जन्मेपछि न त बुढा बुढी नै हुन्थ्यो न त कोही रोग भोक गरिवी र अज्ञानका शिकार नै थिए । न त कुनै कुराको अभावको चिन्ता पीडा र दुख आदीको शिकार नै हुन्थ्ये । त्यसबेला यस लोकका पनि सबै मानिसहरू स्वर्गको सुख भोग गरिरहेका थिए । असाध्य रमाइलो, सुन्दर र आपसि सहयोगपूर्ण वातावरणमा बाँचेका थिए । मर्नु पनि कसैलाई पर्दैनथ्यो ।

सबैजना युवक युवती र केटाकेटीको अवस्थामा मात्र सँधैँ प्रसन्न रहन्थ्ये । इच्छा लागेको खान, लाउन, वस्न, डुल्न स्वतन्त्र थियो सबैलाई । कसैले कसैको विरोध र अपमान गर्दैनथे सबै आपसमा मिलेर नै रहेका थिए । त्यत्तिकै रमाइलो र सुख सन्तोषले दिन बित्दै गियो । एकदिन रवि, शशी, किरण, प्रभा,

शान्ति, पुष्प लता र पृथ्वी का विच आएर स्वर्गका देव-
दूतले पृथ्वीलाई एउटा सुन्दर र आकर्षक ढङ्गले बनेको तर बन्द
गरिएको एउटा सानो बाकस नासोको रूपमा जिम्मा दिंदै भने
कि - “यो बाकस भोलीसम्मको लागि तिमीले सुरक्षित सित
राखिदेउ र यो बाकस कसैलाई पनि चलाउन नदिनु र नखोल्नु
पनि नत्र पछुताउनु पर्नेछ तिमीहरूलाई आपत विपत संकष्ट,
चिन्ता, पीडा, दुःख आदीले घेर्नेछन् र डसेर मार्नेछन्।”

पृथ्वीले पनि देवदूतको भनाइ अनुसार त्यो बाकस वडो
सुरक्षितसंग राखेकी थिइन् । तर ति सबै ससाना भाइ बहिनी-
हरूले त्यो बाकस खोलेर हेर्न खोजे । अनुमति मागे पृथ्वीसंग
पृथ्वीले धेरै धेरै संझाइन् त्यो बाकस खोल्नु हुदैन, खोल्नो
भने हाथी सबैलाई बेकारमा पछुताउनु पर्नेछ, दुःख पाउने छौं
मर्नु पनि पर्ने छ ।” भनेर हजार संझाउँदा पनि तिनीहरूले
पटकै नमानेर जिद्दी गर्दा वाध्य र विवस भएर त्यो बाकसको
विको अलिकति मात्र के उघारेका थिए अनि त त्यहाँभित्र बन्द
भएर रहेका सबै डरलाग्दा डरलाग्दा जीवहरू निरर्केर
सबैलाई घेरेर, डसेर, मार्न लागेछन् अनि आत्तिएर त्यो बाकस-
को विको तुरुन्तै बन्द गरेर सब भागाभाग गर्न लागे छन्
पछुताउँदै ।

तुरुन्तै त्यो बन्द बाकसबाट एउटा मीठो र मसिनो स्वरमा
“मलाई पनि निकाली देऊ । मलाई पनि निकाली देऊ विको
खोलिदेऊ ।” भन्ने पुकार सुनिन लाग्यो । धेरै बेरसम्म सबै-
जना आपसमा डराएर सुखामुख गरेर अनि “जे त पर्ला, जे
नहुनु भैसक्यो, खोलिदिउँ ।” भनेर फेरी बाकस खोलिदिए । त्यो
बाकस खोलेपछि त्यहाँबाट एउटी अत्यन्त सुन्दरी सबैलाई मोहनी
जाग्ने अप्सरा निस्की र भनि मेरो नाम आसा हो । अब म
तिमीहरू सबैलाई आपत विपत र दुःख अशान्ति र पराजयका
पनि सहयोग गरी निरासा र अकालबाट मर्न दिन्न । म तिमी-
हरूको आपत विपत र निरास हुनु परेको वखत सबदो मदत
गरेर बचाउने छु ।” यो सुनेर सबैजना ढुक्क भएर आसा परिको
वनिपरि बस्न लागे । त्यसैले आसा नभइदिएकी भए आज
संसारमा कोही जीवीत रहँदैन थिए ।

दमना ६

पूर्णार्क १८/०६६

यात्रा

—भीम खरेल

जन्मेदेखि मान्छे नमस्तेजेल यात्रा गरिरहन्छ
यात्रा : जीवित प्राणीको दैनिक तालिका भएको छ
यात्रा : मान्छेको वार्षिक कार्यक्रम भएको छ
उ त्यस्मा लागीरहन्छ
लागनु, आफ्नो कर्तव्य ठानेर लाग्छ ।

यात्रा : धेरै किसिमले गरिन्छ
कोही पूज्य प्राप्तिको निमित्त मन्दिरसम्म धाउँछन्
कोही मोक्ष प्राप्तिको निमित्त—
बागमतीको पानीलाई अंजुलीमा उठाएर
उसैको नाउँमा तर्पण दिन्छन्
कोही आफ्नो पाप पखाल्न त्यहि पानीलाई उठाउँछन् ।
त्यसैले, पानी कहिले पवित्र भएर बग्छ
पानी कहिले अपवित्र भएर पनि बग्छ ।

तर पनि मान्छे—

यात्रा गर्ने क्रममा यात्रा गरिरहन्छ
उ कहिले कता मोडिन्छ कहिले कता मोडिन्छ
कहिले आफ्नो खुशीले मोडिन्छ
कहिले आफ्नो बेखुशीले पनि मोडिन्छ ।

हिजो आज गाउँमा भन्दा शहरमा
यात्राका क्रम बढेका छन्
सडकका पेट्टी पेट्टीमा विहानैदेखि मान्छे बस्न थाल्छन् ।
कोही भोको पेटमा देखेका भीठा सपना बोकेर
नाङ्गा पाइतालाले सडक नाप्दै
आधिर्वाद थाप्नका लागि मन्दिरसम्म धाउँछन् ।
कोही त्यही पेट्टीमा नाङ्गो पाइतालामा हिँडीरहेका
मान्छेलाई कुल्चंदै पाप पखाल्न निमित्त मन्दिर धाउँछन्

त्यसैले, मन्दिर कहिले पवित्र भएर उभिन्छ
 मन्दिर कहिले अपवित्र भएर पनि उभिन्छ ।
 आखिर मन्दिर दुवै र माटो नै हो ।
 उसलाई पुज्नु त केवल संस्कार मात्रै हो
 तर आज त्यही संस्कारले साशन गरिरहेछ जिउँदाहरू माथि ।
 त्यसैले, इतिहास कहिले साँचो भएर उभिन्छ
 त्यही इतिहास कहिले झुठो भएर पनि उभिन्छ

पखः कोही परेवा मार्ने दाउमा छौ भने, वन्दुक फालेर पख
 पखः कोही झण्डा उखेलेर अर्को झण्डा गाडने
 दाउमा छौ भने, एकछिन पख
 पखः कोही इतिहास च्यातेर अर्को इतिहास लेखने
 तरखरमा छौ भने, एकछिन पख
 पखः माटोलाई लिलामी गर्ने
 दाउमा छौ भने, एकछिन टेण्डर रोकेर पख ।

आऊः यात्रा गर्ने मान्छेहरू एउटै भुगोलभित्र संगेटिदै आऊ
 आऊः यात्रा गर्ने भावनाहरू एउटै झण्डा
 माथि माथि उचाल्दै आऊ
 आऊः यात्रा गर्ने भावनाहरू एउटै राष्ट्रियता अंगाल्दै आऊ
 आऊः मन्दिर घाउने मान्छेहरू माटोलाई पवित्र ठानेर उठाउँदै आऊ
 देशलाई मन्दिर मानेर पुज्दै पुज्दै आऊ ।

दमनाको नाटक अङ्क

निकट भविष्यमै दमनाले नाटक (एवाङ्की) अङ्क प्रकाशन गर्ने
 भएकोले आ-आपनो उत्कृष्ट नाटकहरू समयमै पठाइ हामीलाई
 सहयोग गर्नुहोस ।

—प्रकाशक

ध्यानान्तराङ्क

पारिश्रमिक लिनका लागि पत्रिका निस्केको १५ दिन पछि पत्रि-
 काको कार्यालयमा आइ सम्पर्क राख्नु हुन समस्त लोगहरूलाई
 सादर अनुरोध गर्दछौ ।

—व्यवस्थापक

कथाको कथा

—गनप्रसाद कौडिन्य

त्यसदिन फिल्मको शिर्षक आकर्षक लागेकोले साथीको समेत वास्ता नगरी उच्च कक्षाको एउटा टिकट किनेर भित्र पस्दा अगाडिको पंक्तिमा गल्लीको देब्रे पट्टिवाट शुरू हुने दुईवटा कुर्सीमा एक जोडी र दाहिने पट्टि एक जोडी स्त्री पुरुष मात्र बसेर कुरा गरिहेका थिए। घन्न एकलै त पारिन्छु भन्ने लाग्यो। सर्व प्रथम त टिकट सजिलैसँग पाएकैमा मलाई आश्चर्य लागी-सकेको थियो। हलभित्र अति कम मानिस देखेर म्मन् आश्चर्य मिश्रित कौतुहल उत्पन्न भयो। सीट देखाएर फर्किनै लागेको कर्मचारीतिर पुलुकक हेरेँ। सेतो सूट, निधारको सिरानमा कपाल छोप्ने गरी चश्मा लगाएको, मोटा हात खुट्टा, पट्ट भुँडी निस्केको, मुक्के गाला, लामालामा जुँगा, सम्पूर्ण अनुहारमा— 'यत्रो हलको कारोवार मैलेनै थास्नु परेको छ' भन्ने भाव र दर्शकहरूलाई सीट देखाइदिंदा कुनै ठूलो साम्राज्यको अधिपतिले विर्ता बाँड्दा प्रयोग गरेमै सुस्त तर अन्तस्तल भेदी स्वर निकाल्ने ती व्यक्ति-लाई सोधुँ कि नसोधुँ भन्ने निर्णय गर्न नपाउँदै मेरो मुखबाट प्यास्सै खुस्कियो— “ फिल्मको नाउँ त राम्रै जस्तो छ, किन मान्छे चाहिँ त्यति आएनन् ? ” उनले संक्षिप्त उत्तर दिए— “ पब्लिसिटी त एघार बजे भएको। ”

शो शुरू हुन अझ पन्ध्र मिनेट जति बाँकी थियो। त्यति बेरसम्ममा म आफ्नो सीटमा बसिसकेको थिएँ। मेरो दाहिने पट्टि दुईवटा खाली कुर्सी देखि परतिरको सीटमा दाहिने पट्टि पत्नीलाई राखेर एकजना अर्धवैशे व्यक्ति बसेका थिए। उनी निकै बुझ्क र त्यस्तै अवस्था नपरीकन नबोल्ने खालका जस्ता देखिन्थे। तर त्यपछिको गल्लीपारी देब्रे तर्फ पत्नीलाई बसाई उनैसँगको गफमा रमेका अर्धा अर्धवैशे व्यक्तिको मुखाकृतिले भने निकै बोलक्कड पनाको भान दिन्थ्यो। मैले पत्नी भनेकोमा, होइन

रहेछ भने पाप नलागोस् । उनको हात हल्लाई हल्लाई र मुख वनाई वनाई कुरा गर्ने छोट र मुन्टो बङ्ग्याईको पाराले घरी-घरी शङ्का उब्जाइदिन्थ्यो - यी कही' गफ र मनोरञ्जनको धित मार्न व्यवहारको भयातखानवाट उम्केर हिँडेका नक्कली प्रेमी प्रेमिका त होइनन् ? नत्र हाउ भाउवाट यत्रो महत्वपूर्ण जस्तो लाग्ने यो गम्भिर गफ गर्न यही नै ठाउँ किन रोज्नु पर्‍थ्यो ? जो होस उनीहरूको उपस्थितिले मलाई एकै मिनेट भएपनि समय विताउन मद्दत गर्‍यो ।

हल मित्र शून्यताको स्थिति धेरै बेरसम्म रहेन । कुर्सीहरू भरिदै गए । मेरो दाहिनेतिर खाली दुई कुर्सीमा र पछाडि को पंक्तिमा समेत दर्शक टन्नै भरिए । फिल्म शुरू हुने घण्टी लागेपछि मेरो मन हलका दर्शकतिरवाट मोडिएर राष्ट्रिय धुनमा उठ्नुपर्ने सूचना तर्फ वाङ्गियो । राष्ट्रिय भावनाको जागरण र संरक्षण एवं विदेशीहरूका अगाडि आफ्नो राष्ट्रियताको प्रदर्शनका निमित्त पनि धून बजेको बेला उठिदिनु आवश्यक र आफ्नै सम्मान गर्नु हो तर एकपल्ट यसै गरी सिनेमा हेर्न आएको बेला म मात्र हाँसका विचमा बकुल्लो मै निश्चल मूर्तिवत् ठिङ्गिएको देख्दा श्रीमतीलाई लाज वा माया के लागेछ कुन्नि "कोही उठ्दैनन्, एकलै नउठ्नुहोस् तपाईं पनि" भनेको संक्षिप्त अनि मात्र उठ्ने नउठ्ने निर्णय गर्छु । नउठे कडा सजाय गर्ने भनी सूचना गर्ने तर नउठ्नेलाई सजाय गर्न भने हिम्मत नगर्ने अधिकारी वर्गलाई विकानु पर्ने हो वा हिम्मती दर्शकको प्रशंसा गर्नु पर्ने हो मैले अहिलेसम्म निर्णय गर्न सकेको छैन । म निर्णयमा पुग्दा नपुग्दै गल्लीपारिका दम्पति उभएको देख्न पाउँदा मैले त्राण पाएँ । मैले पनि हतपत्त जुरूकक आफ्नो 'राष्ट्रिय कर्तव्य' पूरा गरें ।

पर्दामा प्रचार स्लाइडको प्रसार भैरहेको थियो । मञ्चसिरको दिन । धुमिएको मौसम । केहि जाडै थियो, मेरो पछाडि पट्टि वसेका एकजना युवकले हाम्रो सोमैमाथिको पट्टा खोल्न लगाए । मैले फिम्रो वेसाउन पट्टि नलागी सट्टि खप्ने निश्चय गरे । तर

मेरो दाहिनेतर्फ वसेका अर्का युवकलाई असह्य भएछ, कराउँदै पंखा बन्द गर्न लगाए। एक मिनेट पनि वित्न नपाउँदै पछाडिको पंक्तिका युवकले फेरी खोल्न लगाए। ढोकेलाई घरि खोल्ने र घरि बन्द गर्ने कामबाट मर्का लागेछ क्यारे नभएको काम पनि निकाली निकाली आफ्नो व्यस्तताको प्रदर्शन गर्दै एकछिन अलमलियो अनि पंखा खोल्दियो त्यहाँ भए जति सबै। यसरी ती दुई युवकका बिचको सितमुद्धको फल सबै दर्शकहरूले भोग्न पाए।

पर्दामा फिल्मका प्रारंभिक दृश्यहरू शुरू भैसकेका थिए। त्यसैले, सबैको उत्तैतिर ध्यान केन्द्रित भयो।

पर्दामा - भावी नायकले उसको परस्त्री-लम्पट र क्रोधी, अज्ञानी वाबुबाट भूगोलपुस्तक किनिमागे वापत कुटाइ खाइरहेको थियो। आमा चाहिले रोकथाम गर्ने प्रयत्न गरिरहेकी थिइ। सबै दर्शक मन्त्रमुग्ध थिए। मेरो कुर्सी माथि खुट्टा राखेर हल्लाइरहेको पछिल्लिरको युवक एकचोटि खितित्त हाँसिदियो र यसरी त्यहाँ उपन्र गंभिरतालाई केहि घटाइदियो। उ प्रायः पछाडि हुन आउने घटना निकटस्थ स्रोतालाई बताइदिन्थ्यो र यसरी आफ्नो अनुमान शक्तिको परिचय दिन्थ्यो। आफूले भने वमोजिमको दृश्य पर्दामा प्रकट भएपछि आफ्नो पूर्वानुमानको शुद्धता प्रष्ट्याउन एकपल्ट फेरि उसलाई “कसो रे छ त, बुझ्नु भो?” भनेर सोधि पनि हाल्थ्यो।

आमा र छोराछोरीका बिचको मीठो मायाले मिजेको एउटा पछि साना निहुँमा वाबुले जथाभावी प्रहार गरेको र भावी नायकही बहिनी मर्मस्थलमा चोट परा खुत्रुकनै मरेको दृश्यले कथाका पात्रपात्रीहरू डाँको छोडेर रोइरहेका थिए। गल्ली पारिकी महिला नजानिंदो किसिमले आँशु पुछिरहेकी थिइन। मेरो पछिल्लिरको युवकले एकनाशसँग मेरो कुर्सी हल्लाइरहेको थियो।

घरबाट निकालिएका भावि नायक शहर पुगेर पूर्ण विकसित युवक-नायक भइसकेपछि मेरो पछिल्लिरको युवकले चुरोट

सत्काएछ, धुवाँ रुमल्लिदै मेरो नाकसम्म पुग्यो । मेरो दाहिने पट्टिको युवक भने, वकुल्लाले माछा हुके भैं न चटपटाइकन कुन्द्रा आँखाले पर्दातिर हेरिरहेको थियो । गल्ली पारीका अर्धवैशेका आँखा चाहिँ आधा पर्दातिर र आधा सँगै वसेकी महिलातिर हुन्छ्ये ।

नायक नायिकाको भेट भएर उनिहरूको प्रेम कृडा समेत शुरू भैसकेको थियो । नायकले टा टा सम्म समतल मैदानमा फिजिएको हरियो मकै बारी र ओर्तिरको पहाडी सडकको पृष्ठ-भूमिमा एउटा भयाम्म परेको रूखमुनि बाटाका छेउमा बनेको सेतो फलामे डण्डीको रेलिङ्गमा केहि झुकेर गीत गाएको, अति विस्तृत नीलो पानीको अथाह सागरलाई पछिल्लिर पारेर उप-वनका छहारी र भयाङ्ग वुट्यान हुँदै नायक नायिकाले लुका-मारी खेलेको अनि एक्कासी भेट हुँदा भवाम्लाङ्गै अँगालो मारेको रसीलो दृश्यले दर्शकहरू रोमाञ्चित भइरहेका थिए । गल्ली पारिका पुरुष र महिलाका विचको दूरी घटेको थियो । पछिल्लिरको युवक निस्क्रिय साथ खुट्टा हल्लाउँदै चुरोट उडा-उँदै गरिरहेको थियो ।

अबको दृश्य अलिक दर्दपूर्ण थियो । नायक नायिकाको प्रेमप्रति अनभिज्ञ पिताले अर्कै दुष्टचरित्र युवकसँग नायिकाको विहे गरिदिइ सकेकाथिए । उता पति-वियोगको कारणवश बहुलाउँन लागेकी अर्की युवतीले नायकका सहानुभूतिको त्यान्द्रो पक्रेर उसलाई प्रेम गर्दै जीवनमा रसको अनुभव गरिरहेकी थिइ । नायिकाका पतिकी अघिल्ली पत्नी प्रकट भैदिएकीले पतिसँग उसको सहवास भएको थिएन । यतिवेला मेरो पछिल्लो सीटको युवकले वढो गर्वसाथ साहसिलो भविष्यवाणी गर्‍यो-
“हेर है, आखिरमा विहे चाहिँ जीतेन्द्र सँगै नै हुन्छ ।”

पर्दामा घटनाक्रम चरमोत्कर्षतर्फ वढिरहेको थियो । आफ्नो पतिलाई छाडेर नायिका घर फर्कि सकेकि थिइ । उसका पितालाई पनि उनिहरूको प्रेम सम्बन्धी कुरो प्रकट भैसकेकोले उनी

तिजीहरूको विहे गराउने प्रयत्नमा लागिसकेका थिए । नायकले आफूसँग प्रेम गर्ने युवतीलाई उसँग आफ्नो विहे हुन नसक्ने कुरा बताइदिइ सकेको थियो । त्यसको परिणामस्वरूप वियोग-व्यथाले पीडित युवती विषपान गरी मर्णान्त स्थितिमा पुगेकी थिइ ।

सबै दर्शकहरू निस्तब्ध, मुक र एकोहोरा भएर पर्दातिर हेरिरहेका थिए । आफ्ना आफ्ना कुर्सीमा विपरित दिशातर्फ ढल्केर बसेका दाहिने पट्टिका दम्पती निलिप्त र पराङ्ग भई देखिएका थिए । गल्ली पारिका पुरुषको देत्रो हात कुर्सीको बाहामा टेकेको महिलाको दाहिने हातमाथि खट्टिएको थियो । पछिल्लिरको युवक शान्त र गंभिर भावले आराम कुर्सीमा पल्टेभै गरी ढल्केको थियो ।

“विषपान गर्ने युवतीको ज्यान नायिकाद्वारा रक्तदान पाएकीले खतराबाट मुक्त छ ” भनी डाक्टरले घोषणा गरेपछि नायिकाले गम्भिर वातावरणमा नायकलाई आफूले प्रेमको उत्सर्ग गरेको र उससँग विहे गर्ने हक उसको भन्दा युवतीकै वढ्ता भएको कुरा बताइ । उसका हातमा उचालिएको ‘निमन्त्रण कार्ड’ को पृष्ठभागमा अंग्रेजीमा “मीस कल्पना” छापिएको प्रष्टै देखिइरहेको थियो । मेरो पछिल्लिरको युवकले भन्यो – ‘लौ हेर, अहिले सम्म पनि हिरोलाई उसको विहे रेखासँगै हुन्छ भन्ने थाहै छैन ।’

नाटकको अन्तिम दृश्यमा अस्पतालको गार्डको ढोकामा नायक उभिरहेको थियो । नायिका अस्पताल भित्रको प..... र सम्म तनिकेर साँघुरिंदै गए जस्तो देखिने बरगडामा हिंड्दै गैरहेकी थिइ । वियोगको भाकामा गीतको मधुरो स्वर आइरहेको थियो । अझै पनि नायक नायिकाका चमत्कारपूर्ण मिलनको आशा गरिरहेको मेरो पछिल्लिरको युवकले भन्यो – “यो त भएन ।” फर्केर हेर्दा उसको मुख तितो चटाए जस्तो देखिएको थियो । उसले फेरि एउटा फोहर गालीयुक्त टिप्पणी थप्‍यो – “.....मलाई त एक रत्ती मन परेन।”

दुई कविता

गर्भि

—टी. आर. विश्वकर्मा

आजभोलिका दिन र रातहरू

काट्नेनै मुस्किल हिमालय चढ्ने समान

दिन त तै विशेष कट्दछ नै

रात ! उफ काट्ने मुस्किल प्रशान्त महासागरमा डुबुल्की लगाउनमैं।

रातमा गर्भि बढी दिनमा भन्दा पनि

दिनको गर्भि यताउता गरी छल्न सकिन्छ

अहो रात ! पंखाले पनि तातो हावा फ्याँक्छ

आगोको रापमा मै रात यताउता पल्टेँदै विट्छ।

दिल्लीको गर्भि अहो जिउने टट्टाउँछ

मस्तिष्क नै बलकबलक बल्किन्छ

हातखुट्टा फतरक्क गलेर ललाक लुलुक हुन खोज्छन्

संघर्ष मेरो गर्भि विरुद्ध, तर म बाँचेकै छु।

जीत यहाँ जीवन र मृत्यु हार हुन सक्दछ

लू लागेर मान्छे खुतरक्क हुन सक्दछ

जीवन अहो ! गर्भिमा पनि जान सक्दछ

क्षणिकता जीवनको, गर्भि बलशाली वन्छ।

(३० जेठ, ०३६, नयाँ दिल्ली)

रात

रात लाग्नु के छ प्रशव पीडा शुरू हुन्छ

छटपटी छटपटी हुन्छ यताउता पल्टेँदै विट्छ

बिहान जन्मेपछि पो अलिकता निदाउन सकिन्छ

उफ ! गर्भि यस्तो यहाँको, पानी छिनछिनमा पिइने रहनु पर्दछ।

चौबिसै घण्टा नुहाई रहुँ, र पानी पिइने रहुँ मै हुन्छ

पसिनाको धारा तैपनि बगिरहन्छ

पानी र पसिनामा नुहाएर यो रात बिताउनु छ

भारतको राजधानी दिल्ली यो, यसरी नै दिन र रात विट्छ।

(२८ जेठ ०३६, नयाँ दिल्ली)

दमना/१४

पूर्णाङ्क १८/०३६

कविवर माधव धिमिरेज्यू सँगको हाम्रो केही क्षण

—खिलवहादुर आलुक्क

त्यही ०३५ कार्तिक ८ गते । म, प्रविण भाइ र गोपाल विहान ६ नवज्दै प्रसिद्ध कवि माधव धिमिरेज्यूको निवास स्थानमा पुग्यौ । भेट हुन्छ-परिचय लाग्नु हुन्छ । आगमनको कारण सुनेपछि, 'कविता त छैन के गरू ?' पछि पछिलाई दिन सकुला की ? दुइटो त नभै भएन म भन्छु " एउटै पनि छैन " जवाफ पाइन्छ । पुनः म जोड दिन्छु यदि कतै प्रकाशित भएको छैन भने एकेडेमीमा सुनाउनु भएको नै भएपनि हुन्छ । कुन कविता ? को जिज्ञासा पूरा गरिदिन्छु त्यस कविताका एक दुई पंक्ति अन्त सन्द वनाएर ।

" हुन्छ भोली ४ वजे प्रज्ञा-प्रतिष्ठानमा आउनुस् त्यही छ । लिनुहोला नभए तपाईं जनोस् म फोन गरूला । " मेरो हस राम्रो नसकिंदैमा प्रविणजीले मलाई पनि त चाहियो अर्को माग राख्नु भयो ।

छैन कतै त्यस्तै छ भने सँझाउनुहोस् कविज्यूले भन्नुभयो । एउटा अहिल्यै लेखिदिनु भएपनि त हुन्छ ... सायद मेरो भन्नु वाँकी नै थियो । कविज्यूले- " लेख्नु भनेर कविता लेखिन्न । " जवाफ दिनुभयो ।

उहाँको (प्रविणजीलाई औल्याउँदै) पत्रिका सृङ्खला हो त्यही नामको व्याख्यात्मक या परिभाषित दुई चार पंक्ती नै भएपनि त भैजान्छ । फेरी अरु जोड दिएँ । चुरोटको वट्टा हेर्नुभो, छैन र बाहिर कसैलाई बोलाउन लाग्नु भयो । कुनै आवाज आएन, प्रविणजी उठ्नु भयो बाहिरीनु भयो, सायद चुरोट किन्न होला मनमा लाग्यो ।

कविज्यू कागजको टुक्रा लिएर घोटलीनु भयो, उठनु भयो वल्लोपटि ढरएडामा जानुभयो । आउनुभयो, लेखनुभयो । प्रविणजी पनि आइपुगनु भयो । चुरोट राख्नुभयो । कविज्यू र हामीहरूले चुरोट सल्कायौं ।

कविज्यूले एक श्लोक कविता लेख्नु भएछ, सुनाउनु भयो-

“शयपत्री फूलैरैछ नौलो बनि पला पला

चिर सुन्दरता भन्नुहो, अविछिन्न सृष्टिला ।”

ज्यादै राम्रो भन्दै हात लम्काएर कागजको टुक्रा लिएँ र लय-वद्ध गरी मेलें पढेँ । मन्साय बुझेर अर्थाएँ र फेरी भनें मेरो ‘उमेद’ को पनि यस्तै भए हुन्छ्यो ।

“तपाईं त्यै (एकेडेमीकै) लिनुस्” कविज्यूले भन्नुभयो । र अरु अगाडी बढ्नु भयो- “कविता मागछन्, लान्छन्, छाप्छन् तर एक प्रति पत्रिका पनि पठाउँदैनन् । लेखक-कवि ले त लेखेरै बाँच्न पाउनु पर्छ । तब हाम्रो साहित्य समृद्ध हुन्छ ।”

सबै पत्रिका लेखकलाई पारिश्रमिक दिन सक्ने कहाँ छन् र ? को जवाफमा “पाँचै रुपियाँ सही, दिने गर्नुपर्छ- कदर त हो ।” कविज्यूको भाताइ सुनेर म हत्तारिँदै भन्न थाल्छु- यो त राम्रो हो तर कविज्यूहरूबाट हामीहरू जस्ताको प्रतिनिधित्वको लागिमात्र हो जस्तै लाग्छ मलाई अबको “पृथ्वी प्रज्ञा-पुरस्कार” समज्यूको, उहाँलाई एउटा कविताको पारिश्रमिक कति दिने ? पुरस्कार लाखरूपैयाँको हुन्छ क्यार !” वस्तुतः उहाँले “त्रिभुवन प्रज्ञा पुरस्कार” जो ५० हजारको छ- पाइसक्नु भएको छ तर मैले “पृथ्वी प्रज्ञा पुरस्कार” तिर कुरो पुऱ्याउँ । तत्क्षण कविज्यूले प्रतिक्रिया पनि जनाउनु भयो- त्यो त राष्ट्रले गरेको सँमान हो, लिन्छु भनेर पाइन्छ र ?” म भने भन्दै रहेँ- जस्तै (त्यही रहेको गोर्खापत्र देखाउँदै) उ त्यहाँ चिठी छापीएको छ- तर शैलेन्द्र शाकारहरूले ‘रूपरेखा’ लाई अगाडी राखेर आक्रोस व्यक्त गरेका वा दरिद्रता देखाएका मात्र हुन्- उनीहरूले नै पनि पत्रिकाको सम्पादन-प्रकाशन नगरेका होइनन् । उनीहरूका

अनुसार त सबै पत्रिका बन्द हुन्छन् । वैयक्तिक रूपमा न कुनै पत्रिकालाई आफ्नो 'मुखपत्र' बनाउन खोज्नु जाती हो नत पारिश्रमिक खोज्नु नै । साहित्यिकहरूको संगठन खोज्नु, संगठित हुनु आजको आवश्यकता हो । न प्रज्ञाभिन्न अटेका मात्र साहित्यिक हुन् नत शैलेन्द्र, परशु, कविताराम, ध्रुव, हरि, वा मञ्जुल, रामेश आदि मात्र नै ।

मैले निकै बड्बडाए पछि पुनः परिचयमा प्रष्टता कविज्यूले खोज्नु भयो । मैले आफ्नो सामान्य परिचय र उहाँसंगको पूर्ण भेटघाटका एक-दुई उदाहरणहरू संस्मरण गराएँ ।

उठौं उठौंको स्थितिमा पुगिसकेका हामी र कविज्यू पनि पुनः चुरोट सल्काउन र छलकल गर्न तिर लाग्यौं ।

“रचना” मेरो मन्तव्य छापीएपछि- डा० वासुदेव त्रिपाठी ले मवाट लिखित निबन्ध ” प्रभातको विराट सौन्दर्यले मलाई बोलाईरहेछ ” जस्तो भए बेस हुन्थ्यो भन्नुभयो । ” “आफ्नै बाँसुरी आफ्नै धुन ” पछि कविताको अतिरिक्त निबन्ध-लेखहरू पनि लेख्नु भयोकि ? को जवाफमा उपर्युक्त तथ्यबोध गराउनु भयो ।

एकपछि अर्कै जिज्ञासात्मक प्रश्नहरू गर्दैरहेको मलाई उहाँले भन्नुभयो- ‘कतै अपठ्यारो पर्नेगरी लेख्नु होला नि ? ’

—‘साहित्य र जीवन ?’

साहित्य र जीवनलाई छुट्याउन सकिदैन, प्राकृतिक जीवनलाई साहित्यले सुन्दर बनाउनु पर्छ ।

—‘साहित्य र राजनीति ?’

केही कोहीवाट भित्र छैन, साहित्यमा राजनीति हुन्छ तर राजनीति एउटा कुरो हो त साहित्य अर्कै । राजनीतिद्वारा एउटा निश्चित वाटो दिइएपछि नै साहित्यले गति दिन्छ ।

अतिशिष्ट भाषा र सुन्दर शैलीमा कविज्यूले साहित्य जीवन र राजनीति का बारे जो व्याख्या गर्नुभयो म मुग्ध भएँ ।

एउटा साहित्यकारले राजनीति 'दर्शन र नीति सब बुझ्ने पछि । तर उ राजनीतिमा हामफाल्यो भने' सफल कवि बन्न सक्तैन ।

—कवि सिद्धिचरण वारे यहाँको अभिमत ? कुरो “साहित्य र राजनीति” को विषय सन्दर्भको भएकोले मैले संझाउँ ।

—कविता के हो ? कविता बुझ्ने नेपालीहरूमा पहिलो स्थान सिद्धिचरण कै होला । त्यस्तै अर्काको कविता बुझ्नमा पनि उनी अग्रणी छन् उनको स्वभाव गीतकारको जस्तो छ । गीतकारहरू मनमा लागेको कुरा थोरै भन्छन्, विस्तार गर्ने तिर लाग्दैनन् । हामी सिद्धिचरणको कविता पढ्छौं । नसकिए हुन्छ्यो भन्दा भन्दै सकिइहाल्छ । उत्तरवर्ती कालमा आएर सिद्धिचरणको साहित्यलाई राजनीतिले थिच्यो ।

—अनि व्यथित ज्यू नि ?

—उसले एउटा भारी (डोको) बोकेको छ- साहित्यमा विसाउँकी राजनीतिमा जस्तो गरेर । उ अवसरवादी हो । तर सिद्धिचरण सुकुमार कवि हुन् । विचारको प्रचारकै उदेश्यले कविता लेख्ता भने विग्रन्छ । न मेरो सवालमा सृङ्खला छ न त जवाफमा । सायद म अन्तरवार्ता को उदेश्यले नगएकोले होला ।

हामी कहिले यता कहिले उता कुराको पीङ्ग खेल्दै रह्यौं । जव तत्क्षण उहाँले लेख्नु भयो—

“शयपत्री फुलीरेछ, नौलो बनि पला पला

चिर सुन्दरग भन्नु नै हो, अविच्छिन्न सृङ्खला ”

मैले सुनाउँ उहाँकै कविता (पापिनी आमा वाट उद्धरण गरेर)—

“ढुङ्गाको काप फोरेर पनि उम्रन्छ पिपल

सृजना शक्ति संसारमा कहिल्यै हुदैन विफल ”

मै अन्तर्निहित सृजन शक्तिले साथक्यायो । भरखरै सृजित (प्रस्फुटित) कविता यसको साक्षी भयो — प्रविणजीतिर फर्केर मैले भनें । कविज्यू मुस्कुराउनु भयो, केवल भन्नु केहि भएन ।

‘उमेद’ छापीएपछि लिएर म फेरि कविज्यू कहाँ पुगें १५ दिन पछि ०३५ कात्तिक २३ गते । ‘उमेद’ समर्पण गरे पहिल्य सम्पादकिय पढ्नु भयो र भन्नुभयो- कविता भन्दा तपाईं लेख-निबन्धमा बढी खुल्न सक्नु हुदोरहेछ । ” मलाई भन्नु भयो । थोरै वातचित पछि चिया पिएर म फर्किँएँ ।

०३५ कात्तिक २३ गते पुनः ‘आस्थाको आवाज’ आफ्नो कविता संग्रहको पाण्डुलिपी लिएर ‘मन्तव्य’ लेखिदिनु हुन आग्रह गर्न पुगें । पाण्डुलिपी हेर्नु भयो सरसर्ती र भन्नुभयो- ‘अहिल्यै त म खाना खाएर पनि बाहिर हिड्न लाँ, पर्सि आउनुस्’ ‘हस् नमस्कार’ भनेर म बाहिरिएँ ।

‘उमेद’ दोस्रो अंक प्रकाशनको तयारीले- उहाँको ‘पसि’ म पुग्न सकिन । ०३६ वैशाख ६ गते मात्र पुगें, उहाँले पनि लेख्नु भएको रहेनछ । त्यतिबेलै मन्तव्य लेखिदिनु भयो । म हिडें ।

‘उमेद’ र ‘आस्थाको आवाज’ एकसाथ लिएर कविज्यू कहाँ पुगें पुनः ‘उमेद’ को सम्पादकीय र प्रकाशकीय पढ्नु भयो र मेरो लेखप्रति संतोष व्यक्त गर्नु भयो । यता उताको फाट-फुट चर्चा गर्नुभयो, केहि समय बसियो र म विदा भएर हिडे ।

श्री ५ त्रिभुवन जयन्ति तथा राष्ट्रिय प्रजातन्त्र दिवसको गौरवमय उपलक्ष्यमा प्रजातन्त्रका गरिमासय राष्ट्रपिता स्व. श्री ५ त्रिभुवन प्रति श्रद्धाञ्जलि चढाउँदछौं ।

जनक शिक्षा सामग्री केन्द्र लि.

सानो ठिमी, भक्तपुर

कथा :-

डल्ले

—छारदा कोइराला
(इलाम)

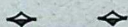
पुङको, होचो, गान्टे मुला जस्तो बटारिएको, (?) खिसिकक हाँसदा देखिने पहुँला दातहरू, जिजु बाजेको पालाको जस्तो देखिने कालो इष्टकोटमा बेरिएको डल्ले हेर्दा यस्तै थियो । अनौपचारिक पोशाकमा साधारणतया उ खौडीको दौरा सुरूवाल लगाउँथ्यो अनि आफ्नो इष्टकोट लगाउँथ्यो । जतिखेर पनि हाँसी रहन्थ्यो । कसैको विवाह होस् या व्रतवन्ध वा अन्तिम संस्कार नै किन नहोस् - त्यहाँ डल्ले पुग्नै पर्दथ्यो । डल्ले विना त्यो कार्यक्रम पनि फिक्का लाग्दथ्यो । दर्शन र तिहार आएपछि डल्लेको माग पनि बढ्ने गर्दथ्यो - मादल घन्काईको साथसाथै उ नाची रहेको हुन्थ्यो - लिंगो पिङको साथै उ मच्चि रहेको हुन्थ्यो ।

डल्लेको वास्तविक नाम के हो ? कसैले पनि जान्ने इच्छा राखेको थिएन । सम्पन्न परिवारमा जन्मेको भए उसको नाम डिल्ली राम पनि हुन सक्दथ्यो । डिल्ली प्रसाद पनि र सायद उसलाई बोलाउँदा “डिल्ली बाबु” भन्दथिए होलान् । हुन त अहिले पनि नभनेका त कहाँ हुन् र ? कुनै काम गाउँलेले अह्राउनु पर्‍यो भने ‘डिल्ली बाबु’ नै भन्ने गर्दथे । तर काम सकिएपछि भने डल्ले नै छँदै थियो । डल्ले पूर्व ३ नम्बरवाट आएको तामाङ केटा हो भन्ने कुरा केवल गाउँका २४ जना बुढा-लाई मात्र थाहा थियो । गाउँले आइमाइको लागि ढिक्री कुट्न डल्ले साथी थियो । ठूलठूलो रूखमा चढेर सेउला फार्नको लागि डल्ले संगिनी थियो । गाउँलेहरूको लागि काम पर्दा डल्ले नै सबै थियो ।

दमना/२०

पूर्णाङ्क १८/०३६

विवाह, व्रतवन्ध जस्तो कुनै पनि उत्सवमा डल्लेको फूति हेर्न लायकको हुन्थ्यो। त्यति खेर उ कुन्नि कस्ले दिएको जडौरी कोट पैन्ट र हिलवाला जुत्तामा सजिएको हुन्थ्यो। माथिल्ला घरका कान्छा मुखियाका वि. ए. पढ्ने छोराको कुन्नि कुन लहडमा हो एउटा आफ्नो पुरानो टाइ पनि दिएका थिए। त्यतिखेर डल्ले सन्धान्त भद्र भलादमी जस्तो देखिन्थ्यो। आफ्नै घरको उत्सव भैं उ सत्रैलाई अन्दाई रहेको हुन्थ्यो - निर्देशन दिइरहेको हुन्थ्यो। त्यतिखेर यो घर परिवारको सदस्य नै पो हो कि जस्तो देखिन्थ्यो। डल्लेले जस्कोमा काम गर्दथ्यो - त्यसकोमा नै खाना खान्थ्यो - त्यो नै उसको मजदुरी, ज्याला, वनी सबै थियो। येन तेन प्रकारेण उसको गुजरान चलिरहेको थियो।

दुई दिन भयो, डल्ले देखिएको छैन। उ माइला वाजेको जग्गामा बनेको कटेरामा हेँ हेँ गरेर पल्टि रहेको छ। खोइ के विरामी हो। उ त्यसबाट उठ्न सकेको छैन। डल्लेले विरामीलाई छोड्न चाहेर पनि विरामीले उसलाई छाडेको छैन। डल्लेको आफ्नो भन्नु-सम्पूर्ण गाउँ थियो। आज सम्पूर्ण गाउँनै उप्रति उदासिन छ। डल्लेको परिवार भन्नु सम्पूर्ण गाउँ हो। तर आज दुई तीन दिन देखिको भोको भएर असक्त विरामी अवस्थामा डल्ले सुतिरहेको छ।

“हैन डल्ले कहाँ मरेछ? दुई चार माना कोदो पीसि दिन्थ्योकी भनेको नाक मुख देखिदैन।” -कान्छी मुखिनी आगनमा निस्केर कराइन।

“अचेल डल्ले वडा सन्केछ। भात लागेछ कि क्या हो? यत्रो रोपाईमा पनि नाक मुख देखाउनु नपर्ने? अमै सम्म पनि देखाएको छैन” -माइला वाजे रोपाई हुँदै गरेको खेतको ढिलमा उभिएर कराए।

“भन्या वेलामा काम लाग्छकी भनेर आफ्नो जग्गामा

कटेरो बनाउन दिएर राखेको। काम परेको बेलामा भने वेपत्ता छ, निकाल्नु पर्दछ कि क्या हो ? ” -माइली वजैले गुनासो गरिन ।

“ डल्ले नहुँदा त रोपाई गर्दा पनि मज्जा नै नआउने यसो गीत त गाउँथ्यो ” -कान्छी मगरनीले खेतमा धान रोप्दा रोप्दै रोकिएर कम्मरमा हात लगाएर भनिन् ।

“ माया पित्तो वस्यो कि क्या हो ! ” -छुच्चि साईली प्याच्च वोल्न पछाडी परिन । सबै खेताला हललल हाँसे ।

“ होइन विरामी छ भन्ने सुनेथेँ - सारैपो छ कि क्या हो ? जेठो घर्तिले निकै गम्भिर भएर भन्यो ।

“ लौ वि.यास पार्ने भयो - मर्न्यो भने, त्यसका बाउको लासलाई कस्ले काज किरिया गर्नेहो । ” -खेतको ढिलमा उभिएका पुरते बाजे बडबडाए ।

“ तपाईं हुँदा हुँदै अरूले चिन्ता नै पो किन गर्ने र ? ” -साइलीले फेरी छुच्चो मुख फोरी । फेरी सबै हाँसे ।

“ मर्न्यो भने कामको पो साच्चै हर्जा हुने भो त ” -माइला बाजेले भने । उनको स्वर चिन्तातुर देखिन्थ्यो ।

“ के ट्वाल्ल परेर हेरी राखेका - छिटो छिटो रोप्न छाडेर ” -माइली वजै काराइन । सबै खेतालाहरूले माइली वजैको हप्काई खाएपछि धमाधम रोप्न थाले । आकासको महिना आकास पनि उदास उदास थियो । आकास कालो बादलले ढाकीएको थियो । रोपाई चलि रहेकै थियो । रोपाईको दृश्य हेर्दा मज्जा लाग्दो थियो । माइला बाजे, माइली वजै र पुरते बाजे खेतको ढिलमा उभिएर रोपाररूले धान रोपिरहेका हेरी-रहेका थिए । विहान पाँच वजे देखिनै रोप्न शुरू गरेको अहिले विहानको नौ वजे सकेको थियो । कान्छी मगरनी रोप्दा रोप्दै टक्क अडिइ कम्मरमा हात लगाइ । “ मलाई सन्चो छैन बाजे, -आज रोप्न सक्तैन । ” माइला बाजेतिर हेर्दै उसले भनि । अनि ढिलो चालले आलीमा उक्लिकन आफ्नो पिडौंला सम्म

देखिने पारेको सारीलाई तल मारेर मिलाउन थाली ।

“आजको ज्याला पाउन्नस् नि” -साइला वाजेले छड्के नजरले हेर्दै भने ।

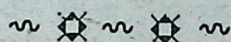
“अहिले सम्म सन्चो-अहिले विसन्चो” साइली खितित्त हाँसन् थाली । अरु केही रोपारहरू पनि देखासिकी हासन् थाले ।

कान्छी मगरनीले रिसाएर साइली तिर हेरी । “ज्याला नपाए पनि भोकै त हुन्न होला वाजे” -कान्छी मगरनी सरासर हिँड्न थाली ।

“अहिले तिमीलाई कस्तो छ ।” निस्लोट भएर सुती रहेको डल्लेको टाउकामा छाम्दै कान्छी मगरनीले सोधी । डल्लेको जिउ भुंग्रो जत्तिकै तातो थियो । उ हेर्ने गरेर सुती-रहेको थियो । एउटा पुरानो धुस्नामा बेरीएको उसको जिउलाई छुँदा आगोमा हात हाले जस्तो हुन्थ्यो ।

“पानी.....” -डल्लेले आफ्नो कलेटी परेको ओठ खोल्थ्यो । अनि आफ्ना आँखा विस्तारै उघान्थ्यो । सिलभरे वटुकावाट कान्छी मगरनीले पानी खाइदिइ । वाहीर आकाश भयपूर्ण आवाजमा गर्जियो । बादलहरू काला निला भएर देखापरे । एकैछिनमा मुसलधारे पानी वर्षान थाल्यो ।

श्री ५ त्रिशुवन जयन्ति तथा राष्ट्रिय प्रजातन्त्र दिवस को यो महान् सुखद उपलक्ष्यमा हाम्रो हार्दिक कृतज्ञतापूर्ण श्रद्धाञ्जलि तथा हार्दिक अभिवादन छ ।

काठमाडौं नगर पञ्चायत -परिवार

मान्छे खुल्दछ मान्छे भै उसको देश-भक्तिमा

—उद्धव चौहटा

मान्छे आज मान्छे भै, खुल्लु छ देश-भक्तिमा
चिन्ने चिनाउने सुअवसर हो, आज आफू आफूमा ॥
चिताइ देशको हित, गरौं कर्म निरन्तर
स्वच्छभाव लिइ दिलमा, बाँचौं वचाऔं सवैतिर ॥

राखेर भावना सुन्दर, सत्यकर्म सँधै गरौं
जीवन जन्म गरौं सार्थक, देश निम्ति गरी मरौं ॥
भावना राखी यो सवले, गरे समर्पित आफुलाई
खुल्ला खुल्ला अवश्य नै, मणि तुल्य छिटै भई ॥

फालेर मनको कालो, दम्भ जाल सवै सँधै
स्वच्छभाव लिइ दिलमा, हाते मालो होओस् सँधै ॥
डटौं डटेमा सवै आजै, स्वकर्तव्यमा निस्वार्थले
बन्दछ भोलि नै हाम्रो, छिटै 'नेपाल-भूस्वर्ग' हे ॥

फुटने हटने कुरा छोडौं, जुटौं राष्ट्र निर्माण यज्ञमा
वनाउँ दिव्य सौन्दर्य, देश सारा हरा भरा ॥
खोलौं उद्योग सर्वत्र सम्पूर्ण, आत्म निर्भर खातिर
जुटौं आजै यो यज्ञमा, छिटै देशोत्थान खातिर ॥

(प्रस्तुत कविता नं. रा. प्र. प्र. ले आफ्नो रजत
जयन्ति को सुखद उपलक्ष्यमा आयोजना गरेको “कविता
महोत्सव-२०३६” को लागि लेखिएको थियो। चौहटा)

दमनाले निकट भविष्यमा
नाटक उल्लू निकाल्दैछ
सहयोग गर्नुहोस् र प्रतिक्षा गर्नुहोस्

नेपाली नाटकको पृष्ठभूमि

—रामलाल अधिकारी

परापूर्वकालदेखि नै नेपाली जाति मनोरञ्जनप्रिय हुँदै आइरहेको यस जातिको इतिहास साक्षी छ । तिनताक नाटकलाई मनोरञ्जनार्थ रससञ्चार गराउने एउटा प्रमुख विधिका दृष्टिमा हेरिने हुनाले नै यो साधनका रूपमा अति प्राचिनकालदेखि नै नेपालमा विशेष लोकप्रिय र प्रचलित पनि थियो । सीता स्वयं-वरका उपनक्षत्रमा जनकपुर (नेपाल)-मा राजा जनकले समवेत अतिथिहरूका मनोरञ्जनार्थ विशेष नाट्य आयोजित गराएका थिए भन्ने उल्लेख रामायणमा पाइन्छ । अमर हरिसिद्धि पुराणमा वि. सं. पूर्व ६४१ तिरै 'हरिसिद्धि' नाटक नेपालमा सर्वप्रथम अभिनित भएको थियो र उक्त नाटक अति उत्कृष्ट पनि थियो भन्ने प्रसङ्ग आउँछ ।

नेपाल किरात र लिच्छवी शासनकालदेखि नै अभिनीत नाटकहरूको अस्तित्व रहेको प्रमाण पाइए पनि मल्ल शासन कालमा नाटकको संख्या र स्तर दुवैमा वृद्धि भयो । जयानन्द देवका समयमा नेपालमा 'नागानन्द' नाटक अभिनीत भएको थियो । उक्त नाटकको कथावस्तु गुणाढ्य लिखित 'बृहत कथा'-बाट लिई श्रीहर्षले संस्कृत भाषामा यो नाटक लेखेका हुन् र संस्कृत भाषामै मूल रूपमा यो अभिनीत भएको हो । कर्नाट-वंशी राजा हरिसिद्धदेव (इ० १३२४) का शासनकालमा यिनकै दरबारमा हास्य प्रधान 'धूर्तसमागम नाटक' पनि अभिनीत भएको थियो ।

मल्लकालीन नेपालमा नाटकहरू प्रशस्त संख्यामा अभि-
नित र विशेष समादृत पनि भए । जयस्थिति मल्लका पालामा श्रेष्ठ

प्रहसन नाटकहरू- 'रामायण नाटक', 'पाण्डव विजय' र 'भैरवा-
नन्द' इत्यादि नाटकहरू उनका दरबारमा अभिनीत भएका थिए ।
मल्ल राजाहरू श्रेष्ठ कवि र उत्तम साहित्यकार पनि थिए
भन्ने ऐतिहासिक प्रमाण पाइन्छ । भक्तपुरका राजा जगज्योतिर्मल्ल
(इ० १६१७-१३) नाटक र संगीतका विशेष प्रेमी भएकाले यिनैका
पालामा 'कुञ्जविहारी', 'कुवल्यास्व नाटक' र 'हरगौरी विवाह'
इत्यादि नाटक अि नीत भएका थिए । यी संस्कृत भाषाका
कुशल ज्ञाता राजा धार्मिक प्रवृत्तिका भएका हुनाले यिनले पौराणिक
कथाका आधारमा लेखेका नाटकहरू संस्कृत भाषामै थिए । यिनले
नाटक वाहेक पनि विभिन्न विषयमा संस्कृत भाषामा लेखेका
छन् ।

लिच्छवीकालदेखि नै प्रचलनमा आएको संस्कृत भाषा
मल्लकालीन नेपालमा पनि उत्तिकै प्रचलित थियो । यद्यपि
जनसाधारणका निम्ति यो भाषा लिखित हुँदै जान लागेको
प्रतीत हुन थाल्यो र स्थानीय लोकभाषा नेवारीले संस्कृत भाषाको
स्थानमा अविपत्य जमाउँदै लान थालेको लक्षण यसै वेलादेखि
स्पष्ट देखिने हुन लाग्यो । अतः संस्कृत भाषाका हाराहारीमै
नेवारी भाषामा पनि नाटकहरू लेखिन थाले । यस्ता नेवारी
भाषामा लेखिएका यस कालका नाटकहरू मध्ये 'चन्द्रोदय नाटक',
'इन्द्र विजयी नाटक', 'उषाहरण', 'जैमीनीय महाभारत नाटक',
'गौरी विवाह नाटक' इत्यादि प्रमुख छन् ।

यी वाहेक पनि 'रत्नेश्वर प्रादुर्भाव', 'हनुमान नाटक', 'वीर-
कुश नाटक' पनि यसैकालमा अभिनीत भइसकेका थिए । मल्ल
राजाहरूका पातामा रचिएका अन्य नाटकहरू 'गोरखयोपाख्यान',
'पशुपतिप्रादुर्भावोपाख्यान', 'रुक्मिणी परिणय', 'रूपमञ्जरी',
'विक्रम चरित', 'विद्याविलाप' पनि निकै प्रसिद्ध भए । त्यसरी
नै बौद्ध जातक कथाका आधारमा राजेन्द्र विक्रम शाहदेव चरित
'महासत्त्वोपाख्यान', र दन्त्यकथाका आधारमा सुरेन्द्र विक्रम
शाहदेवकी महारानी राज्यलक्ष्मीका रुहायताले तथार भएवा

‘लालहिरा’ र ‘शिशिर वसन्त’ नामक नाटक पनि मनोविनोदार्थ निकै सफल भएका पाइन्छन्।

यति मात्र होइन, केशर पुस्तकालय, मदन पुस्तकालय र नेपालका विभिन्न विद्वानहरू एवं अन्वेषक औ संग्रहप्रेमीहरूका मातहतमा रहेका र विदेशी (विशेष गरी पश्चिमी मुलुकमा संग्रहालय र पुस्तकालयहरूमा पुगेका नाटकका पाण्डुलिपिहरू) हरूका हातमा परेकालाई छोडेर पनि नेपालको वीर पुस्तकालय मा मात्रै अहिले सुरक्षित भइराखेका प्राचीन नाटकहरूका हस्त-लिखित पाण्डुलिपि जम्मा १४६ (एक सय उनन्चास) वटा छन्। भने हाम्रो नाटक साहित्य कति हो कति प्राचीन र सुदृढ पृष्ठभूमियुक्त रहेछ भन्ने कुरो सजिलै जानिन्छ।

पाटनका राजा योगी सिद्धिनरसिंह मल्ल (इ० १६१२-१७) ले लेखेको ‘नृसिंह नाटक’ पनि सुप्रसिद्ध छ। यिनले पाटन दर-वारको अगिल्टिरका डबलीमा रामायण, महाभारत र अन्य पौराणिक आख्यानमा आश्रित नाच प्रतिवर्ष कार्तिक महिनाभरि नाच्ने प्रथा पनि चलाएका हुन्।

यस सन्दर्भमा ‘नृसिंह नाटक’-को विशेष उल्लेख गरिनु आवश्यक छ। किनभने यस अघिका सबै नाटकहरूमा पात्रहरू मुखुण्डो लाएर अभिनय गर्थे तर ‘नृसिंह नाटक’-ले यस प्रथाको प्रथमोप्रथम भङ्ग गरेकाले यसपछिका नाटककारहरूलाई आधुनिक प्रणालीमा नाटक लेख्ने प्रेरणा यसैले दिएको बुझिन्छ।

मल्लकालीन नाटकहरूमध्ये धेरैजसो संस्कृतमा, मैथिली भाषामा वा स्थानीय लोकभाषा, नेवारीमा अथवा पुरानो हिन्दी भाषामा नै रचिएका छन्। यसो भएर पनि नेपाली भाषामा नाटकको इतिहासमा तिनको नाउँ सर्वथा त्याज्य किन ठहर्दैन भने तिनको बोली-भाषा, मन-प्राण एवं आत्मा नेपाली नभए पनि तिनको शरीर नेपाली नै थियो। अथवा यसो भनी तिनको जन्म नेपाली माटामै भएको थियो। आधुनिक नेपाली नाटकको

विकासमा तिनले कुनै महत्वपूर्ण स्थान र भूमिका तयारी पारेका नभए पनि तिनले देशभित्र नाटक लेख्ने र खेल्ने परम्पराको जग बसाएका छन्। जुन जग र पृष्ठभूमिका आधारमा आजको अट्टालिकायुक्त भन्थ नेपाली नाट्य निर्माण हुन सम्भव भएको छ।

दाजिलिङ्ग।

~ 'हरिसिद्धि सन्तो नास्ति नाट्यः ब्रम्हाण्डमण्डले ।'

पछि शम्भुसाद दुंगेल र मोतीराम भट्टले श्रीहर्षका अन्य दुई नाटकहरू - 'प्रियदर्शिका' र 'रत्नावली' नेपाली भाषामा अनुवाद गरिसके पश्चात् धेरैपछि पं. माधव प्रसादले 'नागानन्द' नाटकलाई पनि नेपाली भाषामा अनुवाद गरी वि. सं. २००२ मा नेपाली भाषा प्रचारिणी समितिद्वारा प्रकाशित गरिएको छ।

□ हेर्नु 'हिमानी' (१ : १)

✱ सन् १६१५ देखि यो चलन पनि मृतप्रायः भैसकेको छ र नृसिंह र वाराह नृत्य देखाएर यसको नाउँ मात्र अवशेष राख्ने प्रयास चाहिँ स्तुत्य नै मान्नुपर्छ।

श्री ५ त्रिभुवन जयन्ति तथा राष्ट्रिय प्रजातन्त्र दिवसको गरिमापूर्ण एवं सुखद उपलक्ष्यमा हाम्रा ग्राहक महानुभावहरू तथा शुभ-चिन्तकहरूमा हार्दिक शुभ-कामना चढाउँदछौं।

जनकपुर चुरोट कारखाना लि.-परिवार

राष्ट्रिय प्रजातन्त्र दिवसको महान उपलक्ष्यमा समस्त ग्राहक महानुभावहरू, हिस्सेदारहरू तथा शुभ चिन्तकहरूमा हाम्रो हार्दिक शुभ-कामना छ।

नेपाल बैंक लिमिटेड-प्रधान कार्यालय

ग्रामः नेपालदमी, टेलिफोनः पि. २२० लक्ष्मी, फोनः १११८५, १४३३७

दमना/२८

पूर्णाङ्क १८/०३६

आर्यभूमि

देश हो हाम्रो नेपाल राम्रो
‘आर्यभूमि’ हिमाल काखको
स्वर्ग में सुन्दर धर्मको मन्दिर
जन्मनलाई रोजामा लाखको ।

—लक्ष्मी प्रसाद देवकोटा

काठमाडौं

विहानी पख-

टुकु टुकु हिङ्ग लागेको रहरलाग्दो वालक जस्तो देखिन्छ
मध्यान्ह तिर गएर-

त्यो वालकको अनुहारमा अनावश्यक गम्भिरता देखिन्छ
र रात पर्दै जाँदा - अनुहार भरि चाउरी पर्न थाल्छ
पन्ध्र वर्षमै तीस नाघे जस्तो अनुहार देखिन्छ ।

—हेम हम्ताल

खण्डित विश्वास

विश्वासलाई खण्ड खण्ड पारेर

हिजो आज बुद्ध ह्याङ्ग ओढार भएर प्याल पार्दछन्

कन्फुसियस स्वाट्ट दोवाटो भएर फाटिन्छन्

शिव हिप्पी वनेर प्रवास लाग्छन्

दत्तना/२६

पूर्णिक १८/०३६

जेजश किला र रगतका थोपामा अलमलिन्छन्
अस्तित्वको एण्डकयुत्त र समयको जंगेवाघको जम्काभेट,
खोर भित्र पस्नु र बाबले नखानुको स्थिति
यो भन्दा अर्को विद्रुप के हुनसक्छ?

—वानिरा गिरी

ज्ञान परीक्षा

जीवनको निर्माण-परीक्षणको क्रममा हुन्छ
परीक्षणको समाप्तिसंगै जीवन पनि सकिन्छ
वाँकी रहन्छ-जीवनको शव!

—जगदीश घिमिरे

जहर पिएर मुक्ति चाहन्न

... .. चारैतिर काँडाको बार देख्छु

तिम्रा लालसी आँखाहरूले

एकोहोरो हेरेको देख्छु - मलाई

सस्तो आत्मसात गर्न चाहन्न

म जहर पिएर मुक्ति चाहने निर्बल नारी होइन।

फूल ठानेर मलाई, भयँरा भएर तिम्री

एता उति नभन्क मेरो।

मैले त गिद्ध र कुकुर संझनु परिरहेछ तिम्रीलाई।

—सुश्री हरिकला अधिकारी

श्री ५ त्रिसुवन जयन्ति तथा राष्ट्रिय प्रजातन्त्र
दिवस को यो महान सुखद उपलक्ष्यमा हाम्रो
हार्दिक कृतज्ञतापूर्ण श्रद्धाञ्जलि तथा
हार्दिक अभिवादन छ।

नेपाल खाद्य संस्थान-प्रधान कार्यालय

दम्ननालाई विज्ञापन दिनुहोस् र आफ्नो व्यापार बढाउनुहोस्।

हाम्रो पृष्ठ

वर्ष-४]

२०३६ फागुन-चैत

[अङ्क-६]

हार्दिक श्रद्धाञ्जलि तथा अभिवादन

श्री ५ त्रिभुवन जयन्ति तथा राष्ट्रिय प्रजातन्त्र दिवस (राष्ट्रिय मुक्ति दिवस ?) को महान् सुखद उपलक्ष्यमा आज हामी हाम्रा प्रातः मरणीय राष्ट्रपिता स्व. श्री ५ त्रिभुवनप्रति हार्दिक कृतज्ञतापूर्ण श्रद्धाञ्जलिका केही सुमनहरू अर्पण गर्दै राष्ट्रिय प्रजातन्त्र दिवसलाई हार्दिक अभिवादन गर्दछौं।

सन्तोषपूर्ण कदमको अभियान

आज देखा परिरहेको नाट्य साहित्यको सिर्जना र मञ्चनको बढ्दो अभियान निश्चय पनि सम्बन्धित प्रेमीहरू (पाठक तथा लेखकहरू) का लागि अत्यन्त सन्तोष र खुशीको विषय भएको छ। यो अभियानले स्थायित्व र गुणात्मक विकास पनि कायम राख्न सक्ने भन्ने हाम्रो हार्दिक कामना छ। यस अभियानलाई के सरकारी, के गैर सरकारी सबै क्षेत्र र निकायहरूबाट यथा सक्रिय आवश्यक सहयोग पनि पुऱ्याइदिनु पर्दछ। उक्त अभियानलाई स्थायित्व दिएर आज मुलुकमा विद्यमान विदेशी चलचित्रहरूको बढ्दो बजारको नियन्त्रणमा सबै नेपालीले सहयोग पुऱ्याइ आफ्नो मुलुकको मौलिक संस्कृति र सभ्यताको संरक्षण र संवर्द्धनमा सहयोग गर्नु हाम्रो राष्ट्रिय आवश्यकता भएको छ। तर उक्त राष्ट्रिय आवश्यकता पूर्ति गर्ने जिम्मेवारी मुलुकले पनि ने. रा. प्र. प्र. सांस्कृतिक संस्थान, शाही नेपाल चलचित्र संस्थान रत्न रेकर्डिङ्ग संस्थान आदीलाई सुम्पेको छ। तर ति सरकारी निकायहरूबाट आजसम्म अपेक्षाकृत काय प्रगति हुन सकेको छैन। आज देखा परेको राष्ट्रिय आवश्यकताको परिपूर्तिका लागि ने. रा. प्र. प्र., सां. सं., शा. ने. च. चि. सं., र. रे. सं. आदीले आजसम्मको मौनव्रत सहितको घोर निन्द्रालाई त्यागेर व्युत्क्रान्त पऱ्यो र नाट्य साहित्यको मञ्चन गर्ने कार्य लोक नृत्य तथा लोक गीतको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने कार्य, नेपाली संस्कृति

दमना, ३१

पूर्ण, १८/०३६

DAMANA MARCH-APRIL-1983

(Nepali Bi-monthly) Vol-4 No. 6

जि. का. का. १७/०३५

स्वदेश तथा विदेशका स्थानिय प्रतिनिधिहरू

- १) श्री देवेन्द्र किशोर दुङ्गाना, आलोक प्रेस, भद्रपुर, झापा जिल्ला
- २) श्री गणेश पुस्तक भण्डार, मेनरोड-त्रिराट नगर, मोरङ्ग "
- ३) श्री शेखर कुमार गोठाले, भेरीन्यूज सेन्टर, धरान सुनसरी "
- ४) श्री अरुण कुमार मास्के, अरुण पुस्तक भण्डार, नायणगढ, चि.
- ५) श्री नारायण बहादुर वस्नेत, कुलेश्वर, काठमाडौं
- ६) श्री जनता पुस्तक भण्डार, सिद्धार्थ नगर, भैरहवा
- ७) श्री लालचन्द्र राज भण्डारी, बागलुङ बजार, बागलुङ
- ८) श्रीमती गीता नेपाली, समाचार कोसेली केन्द्र, वीरेन्द्र नगर, सु.
- ९) श्री वि. एल. सिवाकोटी, पार्क स्ट्रिट, कलकत्ता, भारत

५ त्रिभुवन जयन्ति तथा राष्ट्रिय प्रजातन्त्र
दिवसको गौरवमय उपलक्ष्यता प्रजातन्त्रका
गरिमामय राष्ट्रपिता स्व. श्री ५ त्रिभुवन
प्रति श्रद्धाञ्जलि चढाउँदछौं।

नेपाल पाइप इण्डस्ट्रिज (प्रा.) लि.

वालाजु औद्योगिक क्षेत्र, फोन नं. १६४६४

आवश्यकता

दमनाको लागि ? जना कार्यकारिणी उप सम्पादक र वहीमा
३ जना सहायक सम्पादकको आवश्यकता परेकोले इच्छुक योग्य
उमेदवारले हालैको एकत्रित फोटो, रु. २०- को नोट, योग्यता, ठेगाना
(स्थायी अस्थायी) आदी सहित तुरुन्त पत्र पठानु होला।

—सम्पादक

श्री आकाश भैरव प्रिन्टिङ्ग प्रेस, बटु, काठमाडौं-१८ रुद्रण गरी
प्रकाशन गर्ने - प्रकाशक उद्धव सुवेदी विशाल नगर,
काठमाडौं, पत्र व्यवहार-पो. ब. नं. ३०८८ पोखरा हुलाक